

Prædiken af Morten Munch
11. s. e. trinitatis / 11. august 2013
Tekst: Luk 18,9-14

YDMYGHEDENS OG STOLTHEDENS ATTITUDER

En karikatur?

På bjerget Montmartre (martyrbjerget) i Paris finder man ikke så mange martyrer længere, men til gengæld en hel del malere. Vi var der her i sommerferien, jeg og min familie. Vores datter malede udsigten fra et af gadehjørnerne.

Skulle man udpege en moderne martyr på stedet, kunne det være en af dem, der efter at være blevet spurgt 10-15 gange lod sig overtale til at få malet et portræt, især hvis vedkommende var så modig at vælge en karikatur frem for et naturligt portræt!

Karikaturtegneren ser måske en detalje ved næsen, en særlig linjeføring ved hagen eller noget ved ørerne, som de fleste ikke hæfter sig ved i forbifarten – måske heller ikke den portrætterede selv.

Hvis det er en dygtig kunstner, vil en nærmere sammenligning mellem karikaturen og originalen afsløre, at iagttagelserne er gode nok, de er bare blæst op i størrelse - til morskab eller til forundring og måske til ny selvindsigt.

Man kan spørge, om dagens lignelse om farisæeren og tolderen er et naturligt portræt eller en karikatur? Måske er det en blanding...

Der er fundet jødiske bønner fra Jesu tid, der kan minde om farisæerens bøn. Helt urealistisk er det ikke. Men det er alligevel de færreste, der i sin bøn siger Gud tak for, at de ikke er som naboen eller som mennesker, der har taget dårlige og destruktive valg.

En lignelse er en fri fortælleform. Måske tager Jesus sig den kunstneriske frihed (som en karikaturtegner) at omskrive det religiøse menneskes *indre* tanker til udtalte bønner, så den indre dialog - som det ikke er meningen at andre skal høre - gøres synlig.

Stoltheds mange forklædninger

Der er linjeføringer af stolthed i selv det frommeste sind, som ikke ses i forbifarten, og måske ikke ses af personen selv - og som først bliver synlige i mødet med ham, der i sandhed er 'sagtmodig og ydmyg af hjertet'.

Farisæerne var meget samvittighedsfulde, etisk velovervejede, de gav mere og fastede mere end det, loven foreskrev. De brugte deres energi på at blive bedre mennesker.

Tolderne var kendt for at være noget mindre samvittighedsfulde og for at bruge sin energi til at tjene penge, som ikke var helt rene - som skatteopkrævere for besættelsesmagten.

Farisæeren takker for, at han ikke er som toderen i hans uretfærdighed. Og mon ikke *vi* - i hvert fald i vores stille sind - takker for, at vi ikke er som farisæeren i hans selvretfærdighed og fordømmende snæversyn. Vi er heldigvis mere tolerante...og ydmyge!

Uden at lægge mærke til det ligner vi det, vi tager afstand fra.

Stoltheden kan gemme sig mange steder og i mange forklædninger, også i toderens selvydmygende bøn. Stolthed og mindreværd er ofte tvillinger.

Jesus ser ind bag facaden og de mange forklædninger. Evangelisten Johannes siger om Jesus: "han vidste selv, hvad der gemmer sig i mennesket" (Joh 2,25).

Jesus er i dagens lignelse som en portrætmaler, der ser menneskets dybe og skjulte linjeføringer af stolthed og giver dem en markering, så

de falder i øjnene – ikke til morskab eller blot til forundring, men til ny selverkendelse.

Og ikke mindst for at gøre os modtagelige Gud og hans retfærdighed.

Nåden løfter op

I indledningen får budskabet adresse til "nogle der stolede på at de selv var retfærdige" og derfor "foragtede andre". Og i afslutningen hører vi, hvem der i virkeligheden gik retfærdig hjem – og det var ikke den, man forventede.

De temaer, som bringes i spil i lignelsen er retfærdighed og selvretfærdighed, ydmyghed og stolthed.

Der findes en sund stolthed, en god selvagtelse. Det hovmod, Jesus ser som ødelæggende i gudsforholdet og i relation til andre mennesker, er kombinationen af at tænke stort om sig selv og småt om andre, at sammenligne det bedste hos sig selv med det værste hos andre, at træde andre ned for selv at komme op.

Sammenligningens forbandelse kan føre til både selvophøjelse og selvforagt, alt efter hvordan vi synes, livet lykkes.

Tolderens bøn "Gud, vær mig synder nådig", handler ikke om at trykke sig selv ned. Sand ydmyghed handler ikke om at gå gennem tilværelsen med sænket hoved. Syndsbekendelse åbner til et liv i frihed og åbenhed, hvor vi ikke behøver at forstille os eller skjule os for Gud.

Ærlighed omkring vores brudte linjeføringer fører ind i erfaringen af at blive løftet op – sådan som det også siges i lignelsens slutpointe: "Enhver, som ophøjer sig selv skal, ydmyges, og den, der ydmyger sig selv, skal ophøjes" (v.14).

Nåden løfter op. Det er det modsatte af den *selvophøjelse*, som ledte de første mennesker væk fra Gud. Nåden er, at Gud løfter det brudte menneske ind i sin kærlighed og accept og giver det kongelig værdighed – som en fri gave.

Ydmyghed er at lade Gud være Gud og lade mennesket være menneske; ikke at lægge til eller trække fra; se sig selv som skabt; afhængig af Skaberens for hvert åndedræt; se sig selv og alle andre som et kunstværk af Guds hænder, men også være ærlig omkring egen ufuldkommenhed – og i den ufuldkommenhed lade sig dække og favne af Guds nåde og modtage livet fra ham.

Mereværd og mindreværd

Vi læste om farisæeren, at han 'bad...for sig selv' (som om han er privat i sin bøn, måske står og mumler lidt i skægget). Det er muligt at vælge en anden oversættelse, der siger, at han 'stod for sig selv' (frem for at han bad for sig selv). Sådan er teksten gengivet i flere kilder, der går helt tilbage til det 2. årh.

De mest fromme blandt farisæere mente, at de blev urene ved at komme i fysisk berøring med den del af menigheden, der ikke tog det så nøje med at holde loven.

Om tolderens hedder det utvetydigt, at han "stod afsides".

Den alternative oversættelse giver et billede, at den ene person står lidt for sig selv, fordi han synes, han er mere værdig end de andre – og den anden person står afsides af den helt modsatte grund: han følte sig uværdig til at stå sammen med de andre!

Farisæerens gudsdyrkelse var blevet et projekt, der lukkede sig om sig selv. Han kunne ikke se sand omvendelse i andre. Han kunne kun se alt det, som endnu ikke var på plads i andres liv.

Han burde have været henne og lægge sin arm omkring tolderens og opmuntre i processen med at vende sig til Gud og formulere de første famlende bønner.

I stedet var han optaget af sin egen åndelige fremgang i form af faste, almisse osv. Det kan godt være at tolderens talte penge, men farisæeren talte gode gerninger.

Der var ikke noget galt med farisæerens pengegaver og åndelige og fysiske disciplin. Men i det alt sammen havde han mistet barmhjertighedens Gud af syne og mistet sit medmenneske af syne. Han havde glemt, at pagten kom før loven; den pagt hvori Gud sagde til folket og også siger til os: Du er min!

Lovens attitude – alt er fortjeneste

Uden pagten bliver den lov, der var til liv til en dødens lov. Uden nådens fortegn bliver loven til en regnskabsfører, der skaber afstand og ufrihed.

Der skabes afstand i forhold til Gud: Mon jeg er from nok til, at Gud bryder sig om mig?

Og der skabes afstand mellem mennesker: Mon jeg har udmærket mig tilstrækkelig til, at de andre kan lide mig? Og den anden vej rundt: Er de andre tilstrækkelig interessant til, at jeg vil give dem min opmærksomhed?

Derfor stod de to personer også rent fysisk lidt for sig selv. Den ene fordi han følte sig bedre, og den anden fordi han følte sig dårligere.

Loven bliver en anledning til enten stolthed og mereværd, når det går godt - eller fordømmelse og mindreværd, når det går dårligt.

Farisæerens stolthed undergravede hans sande menneskelighed og også hans åndelighed og bønsliv, fordi han ikke kunne være modtagende overfor Gud.

Nådens attitude – alt er gave

Tolderen gik retfærdig hjem, dvs. gik hjem med et ret forhold til Gud. Han havde forstået, at alt er gave.

Farisæeren gik ikke retfærdig hjem - han gik selvretfærdig hjem.

Havde farisæeren ikke arbejdet på sin spiritualitet hele livet? Og så kommer den her tolder i kontakt med Gud, måske for første gang og går lige ind i Guds nåde og hjem med et ret gudsforhold!?

Det minder om en anden af Jesu lignelser, hvor nogle har arbejdet i et firma hele dagen, mens andre bliver ansat tæt på fyraften – men alle får samme løn! Og dermed kuldcastes løntanken.

Jesus vil vise, at det ikke giver mening at tale om løn i forhold til Gud – fordi alt er gave!

Gud giver sig selv og sin kærlighed til verden - som en gave. Det er den eneste måde, han giver på, og den eneste måde vi kan tage imod på.

Ydmyghed er at tage imod Guds gave til os i Jesus Kristus, syndernes forladelse, Åndens nærvær og livet i hans navn.

Jesus siger ikke: salige er de vellykkede, effektive og stærke, men salige er de fattige i ånden, de sønderbrudte og ydmyge – dem vil Gud løfte op.

Amen.